

REABILITOLOGIYA VA SPORT TIBBIYOTI FANINI O'QITISHDA ZAMONAVIY INNOVATSION TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH

Xamroyeva Durdona Maxmud qizi
Navoiy davlat universiteti o'qituvchisi
durdonaxamrayeva@mail.ru

Annotatsiya. Reabilitologiya, sport tibbiyoti fani bo'lajak shifokorlarga inson hayoti davomida o'tkazilgan kasalliklar, jarohatlar natijasida ortirgan yoki tug'ma bo'lgan nuqsonlar natijasida yoqotilgan funksiyalarni tikash, bemorlarni ijtimoiy hayotga moslashuvchanligini va hayot sifatini oshirish, klinik fikrlash, axoli orasida sog'lom turmush tarzini targ'ib qilish, kasallik va uning belgilariga asoslangan xolda bemorlarga to'g'ri tashxis quyish va reabilitatsiya muolajasi samaradorligini tekshirish uchun zamin yaratib beradi. Bundan tashqari reabilitologiya, sport tibbiyoti fani talabalar nazariy bilimlarini chuqurlashtirib bemor holatini to'g'ri baholashni, asosiy va yondosh kasalliklarni inobatga olgan holda bemorlarga to'g'ri reabilitatsiya xaritasini tuzishni o'rgatadi. Reabilitologiya, sport tibbiyoti fanini o'qitishda zamonaviy interaktiv usullardan foydalanish talabalar bilimini oshirishda va olingan bilimlarini amaliyotda qo'llashga muxim ahamiyat kasb etadi.

Kalit so'zlar: innovatsiya, faoliyat, ta'lim, sifat, klinik, laboratoriya, diagnostika, texnologiya

XXI asrda pedagogdan o'z kasbiy malakasini muttasil takomillashtirib borish bilan birga innovatsion pedagogik texnologiyalar yaratish, ularni ta'lim jarayonida qo'llashga layoqatli bo'lish talab etilmoqda. Pedagogning innovatsion faoliyatga tayyorgarlik darajasi kasbiy malakasining eng muhim ko'rsatkichiga aylandi. Pedagogning innovatsion faoliyati ijodiy izlanishlari, ta'lim shakli va mazmunini takomillashtirish yo'lidagi ilg'or g'oyalar yaratish, yangiliklar kashf etish salohiyatini namoyon qiladi. Innovatsion pedagogik texnologiyalar vositasida o'quvchi-talabalarda ham yaratuvchilik, ijodkorlik, mustaqil fikrlash ta'lim maqsadlariga o'z izlanishlari, ongli ijodiy munosabat orqali erishish layoqatini tarkib toptirish ko'zda tutiladi.

Ta'limning interfaol metodlari – bu shaxs psixologiyasi, o'quv psixologiya, kattalar pedagogikasining eng yangi tamoyillariga asoslangan mashq va treninglar orqali o'tadigan ta'lim metodidir. Interfaol metodlarda ishtirokchi shaxsi asosiy markazda bo'ladi. Trening jarayonida uning layoqat va sifatlari rivojlantiriladi.

Faol o'qitish — bu, eng avvalo, faol deb atalgan o'qitishning yangi shakllari, usullari va vositalaridir. O'qitish jarayonlarini faollashtirishda texnik vositalardan kompleks va maqsadli foydalanish katta ahamiyatga ega, biroq o'quv jarayonida asosiy narsa — bu talabani faolligi, professional bo'lish istagidir. Faol usullar talabalarning

barcha auditoriya mashgʻulot turlarini qamrab oladi. Talabalarni faol oʻqitishning shakllanishi — bu bilish faoliyatini rivojlantirish vositalaridan biridir. Amaliyotda muammoli va rivojlantiruvchi oʻqitish qoʻllanilishi natijasida “faol” deb atalgan usullar paydo boʻldi. Pedagogika nuqtayi nazaridan, talabalarning bilish faolligini rivojlantirish vositasi sifatida faol oʻqitish usullarini quyidagi uch guruhga boʻlish mumkin: dasturlashtirilgan oʻqitish usullari, muammoli oʻqitish usullari, interaktiv (kommunikativ) oʻqitish usullari. Mashgʻulotlar davomida oʻqituvchidan, odatda kitoblardan oʻqilgan yoki allaqachon maʼlum boʻlgan haqiqatlarning bayon qilinadigan passiv shakliga qaraganda, ancha koʻproq faollik va ijodkorlik talab etiladi. Interaktiv usullar eng katta nafaqat oʻqituvchilik, balki tarbiyaviy taʼsirga ham ega boʻladi, agar oʻqituvchi muhokama jarayoniga nafaqat ilmiy asoslangan fikrlar, balki shaxsiy munosabatini, axloqiy pozitsiyasini ham bildirsa. Talabalar muhokamasida oʻqituvchining ishtirok shakllari turlicha boʻlishi mumkin, lekin hech qachon oʻz fikrini tiqishtirish emas, balki masalan, muammoli savollar orqali talab qilinadigan mahsuldor fikrlash va ijodiy haqiqat izlash orqali boʻlishi kerak. Oʻqituvchi oʻz fikrini faqat talabalarning fikrlaridan xulosa chiqarish va xatoli fikrlarni asosli ravishda rad etish tarzida bildiradi. Biroq, bu pozitsiya talabalar fikri bilan mos kelishi mumkin, chunki ular oʻqituvchining yoʻnaltiruvchi savollari natijasida paydo boʻlgan. Aynan shu tarzda nazariy masalalar muhokamasining mazmunli, intellektual-bilish tomonini yoʻnaltirish, hamda birgalikda mahsuldor faoliyatni tashkil qilish, shu orqali talabalarning shaxsiy pozitsiyasiga taʼsir koʻrsatish, ularning oʻquv faoliyatini oʻquv-tarbiyaviy faoliyatga aylantirish mumkin.

Faol oʻqitish usullari talabalarning oʻquv materialini oʻzlashtirish jarayonida faol fikrlovii va amaliy faoliyatga undaydi. Faol oʻqitish usullarining paydo boʻlishi va rivojlanishi shuni anglatadiki, oʻqitish oldida quyidagi yangi vazifalar turibdi: talabalarni bilim bilan taʼminlashdan tashqari, bilim olishga boʻlgan qiziqish va qobiliyatlarni, ijodiy fikrlash, mustaqil aqliy mehnat koʻnikmalarini shakllantirish va rivojlantirish.

Faol oʻqitish oddiy oʻqitishdan farq qiladi, chunki u talabalar fikrlovii faoliyatini faollashtiradi, bu faollashtirishni talabalar xohishidan qatʼi nazar maxsus sharoitlar yaratish orqali amalga oshiradi. Faol oʻqitish — bu oʻquv jarayonini shunday tashkil etish va olib borishki, bu oʻquvchilarni oʻquv-bilish faoliyatini har tomonlama faollashtirishga qaratilgan boʻladi. Oʻqitishni faollashtirish oʻqitish shakl va usullarini takomillashtirish orqali, shuningdek, oʻquv jarayonini umumiy tashkil etish va boshqarishni takomillashtirish orqali amalga oshirilishi mumkin. Ular, talabalar bilish faoliyatini ragʻbatlantiradi va asosan muloqot asosida quriladi. Oʻqituvchining mahorati shundaki, u turli xil oʻqitish usullaridan foydalanadi. Faol oʻqitish usullarini qoʻllash oʻqituvchiga guruhda ijobiy muhit yaratish imkonini beradi, bu esa mashgʻulotda erkin muloqot muhitini hosil qiladi.

Zamonaviy bozor munosabatlari sharoitida talabalarning tayyorgarlik sifatini oshirish bo'yicha turli xil yondashuvlar mavjud. Bunda o'quv motivatsiyasini yaxshilaydigan didaktik shart-sharoitlarni yaratish zarurati paydo bo'ldi. O'qitishning psixologik nazariyasining asosi — bu o'qitiluvchining faol bilish faoliyatidir, u ijodiy fikrlashni shakllantiradi, bu esa faoliyat jarayonida orttirilgan professional kompetensiyalardan foydalanishni o'z ichiga oladi.

Pedagogikadagi faol o'qitish usullaridan biri bu interaktiv metod bo'lib, u o'zaro ta'sir qilish yoki biror narsa (masalan, kompyuter) yoki kim bilandir (inson) suhbat yoki muloqot rejimida bo'lish qobiliyatini anglatadi. Interaktiv o'qitish — bu, eng avvalo, muloqot asosidagi o'qitish bo'lib, uning davomida o'qituvchi va talaba o'rtasida o'zaro ta'sir amalga oshiriladi. Uning mohiyati shundaki, o'quv jarayoni shunday tashkil etiladiki, guruhdagi deyarli barcha talabalar nafaqat bilish jarayoniga jalb etiladi, balki ular o'zlari bilgan va o'ylagan narsalar ustida tushunish va refleksiya qilish imkoniyatiga ega bo'ladilar.

Interaktiv o'qitish usullariga quyidagilarni kiritish mumkin: evristik suhbat, munozara usuli, “aqliy hujum”, “dumaloq stol” usuli, ishbilarmonlik o'yini usuli va boshqa ayrim usullar. Albatta, ularning har biri nafaqat qiymatga ega, balki o'ziga xos xususiyatlarga ham ega. Masalan, evristik suhbat — bu Sokrat uslubidagi “evristika” (topaman, ochaman, izlayman) o'qitish usulidan kelib chiqqan metod hisoblanadi. Evristik suhbat o'zining psixologik mohiyatiga ko'ra, jamoaviy fikrlash yoki muammoni hal qilish maqsadida olib boriladigan suhbat sifatida qabul qilinadi, shuning uchun u pedagogikada muammoli o'qitish usuli deb hisoblanadi.

Munozara esa — bu o'quv dasturidagi nazariy masalalarni erkin tarzda muhokama qilish uchun maxsus dasturlashtirilgan usul bo'lib, odatda savol qo'yishdan boshlanadi. U guruh mashg'ulotlarida, seminar, seminar-amaliy mashg'ulotlarida, amaliy va laboratoriya mashg'ulotlarida qo'llaniladi, bu yerda talabalar o'z fikrini bildirishi kerak bo'ladi. Ba'zan munozarali ma'ruzalar ham o'tkaziladi, bunda lektor materialni bayon qilish jarayonida auditoriyaga alohida savollar bilan murojaat qiladi.

Klinik holatga asoslangan innovatsion o'qitish metodikasi- klinik fanlarni o'qitishda keng qo'llanilib kelinmoqda. Bu metodika talabalarni dars jarayonida aktiv qatnashishlarini ta'minlab, ularning fanga nisbatan qiziqishlarini oshiradi. Shifokor uchun muhim bo'lgan klinik fikrlashni rivojlantiriladi. Bunda pedagog ma'lum bir klinik vaziyatli masalani o'rta tashlaydi. Talabalar jamoaviy usulda ushbu masalaga yechim topishlari kerak bo'ladi. Bu o'z o'zidan talabalarning jamoa ichida ishlashga, fikr yuritishga, o'z fikrini to'liq bayon qilishga va jamoa a'zolari tomonidan o'z fikriga nisbatan tanqidiy fikrni to'g'ri qabul qilishga o'rgatadi.

Aqliy hujum – pedagog qo'ygan savol yoki muammo yuzasidan har bir tinglovchi o'z fikrini bayon etishga imkon beruvchi o'quv uslubidir. Uslub mohiyati: «Bir kalla yaxshi, ikkita kalla undan yaxshi» prinsipi bo'yicha pedagog tomonidan belgilangan

vazifa va savollar yuzasidan ehtimol tutiladigan hamma fikrlar variantlarini bir yerga jamlay olishda, istisno tariqasida ta'lim oluvchining barcha fikrlari, jumladan aytarli to'g'ri bo'lmaganliklari ham inobatga olinadi». Bayon etilgan fikrlar keyingi tahlilda tinglovchilarning qo'yilgan savol yoki muammoni to'g'ri tushunishlariga imkon beradi (tinglovchilarga savol beriladi, barcha g'oya va takliflar yozib boriladi).

“Aqliy hujum” usuli o'qituvchi va talabalar o'rtasida ochiq va erkin muloqotni taminlab beradi. Bunda o'qituvchi talabalarga malum bir patologik xolatga doir situatsion masala o'qib eshittiradi va har bir talaba ushbu situatsion masalada keltirilgan malumotlarga asoslanib uz fikrini og'zaki yoki yozma ravishda bayon etadi. Bu usul xam talabalarga dars jarayonida o'zlashtirilgan nazariy bilimlarni amaliyotda qo'llashlari uchun, klinik fikrlash doiralarini kengaytirish uchun yaxshi zamin yaratib beradi. Innovatsion texnologiyalarni joriy etish talabalarning qiziqishini, o'rganish motivatsiyasini, amaliy ko'nikmalarni, klinik fikrlashni rivojlantirishga olib keladi. O'qitishning kompetensiyaga asoslangan yondashuvini to'liq amalga oshirish uchun o'qituvchilar tomonidan doimiy izlanish va ijodiy faoliyat zarur. Kompetensiyani shakllantirish va rivojlantirish uchun kafedra faol o'quv va kognitiv faoliyatni boshlaydigan, shaxsiy fazilatlarini rivojlantiradigan va talabaning o'quv jarayonini individuallashtirishga imkon beradigan o'quv texnologiyalaridan foydalanadi.

Foydalanilgan adabiyot

1. B.T.Khalmukhamedov, N.M.Nurillaeva Aspects of teaching students telemedicine skills in medical universities, Central Asian Journal of Medicine. № 4 / 2022, p-163-171.
2. Огольцова Е.Г., Хмельницкая О.М., «Формирование активного обучения как средство развития познавательной деятельности студентов» // Развитие качества высшего профессионального образования в современных условиях. Материалы региональной научно-практической Интернет конференции. – 2009 г. – С. 129-133.